

مرکز مطالعات راهبردی روابط فرهنگی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی
سال چهارم، شماره نهم، زمستان ۱۳۹۷، ۷۳-۸۶

بررسی ارتباطات میان فرهنگی کردهای ایران با اکراد شمال عراق

روح الله بیگ زاد^۱

دکتر جعفر حق پناه^۲

چکیده

کردها پس از عرب ها ، فارس ها و ترک ها بزرگترین بلوک قومی در خاورمیانه به شمار می آیند. در عراق ۲۵ درصد جمعیت یعنی حدود چهار میلیون نفر از جمعیت کشور را کردها تشکیل می دهند و تعداد جمعیت کردها در ایران حدود ۷ میلیون نفر است که ۱۵ درصد جمعیت کشور را شامل می شود.

هدف از این تحقیق مطالعه ابعاد و کم و کیف ارتباطات میان فرهنگی اکراد شمال عراق با کردهای ایران می باشد . در این پیمایش ۲۰۰ نفر از شهروندان کرد زبان استان کردستان و شهرهای کردنشین استان آذربایجان غربی و ۲۰۰ نفر از شهروندان کرد زبان اقلیم کردستان عراق با روش نمونه گیری تصادفی انتخاب و به سوالات پرسش نامه پاسخ داده اند . نتایج تحقیق نشان می دهد دو گروه مورد تحقیق دارای زبان یکسان، قومیت ، مذهب و هویت قومی مشترک می باشند و این امر از عوامل موثر در ارتباطات میان فرهنگی آنان می باشد.

واژگان کلیدی: ارتباط میان فرهنگی ، کردها ، زبان ، هویت

^۱ دانش آموخته دکتری سیاست گذاری فرهنگی ، دانشگاه بین المللی امام رضا (ع) مشهد (نویسنده مسئول)

Khabatkhaiat@yahoo.com

^۲ استادیار پژوهشکده مطالعات راهبردی

Haghpanah2000@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۹۸/۲/۸، تاریخ پذیرش: ۹۸/۳/۲۲

مقدمه

مطالعات رسمی در حوزه ارتباطات میان فرهنگی در آمریکا در سال ۱۹۴۶ شکل گرفت. در این سال کنگره قانون خدمات خارجی^۳ را تصویب کرد و به دنبال آن سازمان خدمات خارجی برای آموزش زبان و فرهنگ به دیپلماتهای خارجی تأسیس شد. بدون در نظر گرفتن این سازمان، اساساً مطالعه ارتباطات میان فرهنگی را می توان به انتشار کتاب ادوارد هال^۴ با عنوان زبان خاموش^۵ در سال ۱۹۵۹ نسبت داد. اگرچه کار هال تا حدودی به فعالیتهای سازمان خدمات خارجی مربوط می شد، اما وی سعی کرد تا مفاهیم انسانی را هر چند محدود و مختصر در مطالعات بین فرهنگی مطرح کند و بنابراین دیدگاهی انسان گرایانه از فرهنگ را در موضوعات ارتباطی بسط و گسترش دهد. او بعدها در کتاب معروف دیگرش فرهنگ را به طور کلی فرآیندی ارتباطی خواند.

ایجاد قوای صلح توسط رئیس جمهور آمریکا، جان اف کندی در اوایل دهه ۱۹۶۰ میلادی سبب شد تا علاقه وافری به موضوع ارتباطات میان فرهنگی و یا به عبارت دیگر آگاهی نسبت به چگونگی فرآیند ارتباط در میان مردمی که از فرهنگهای گوناگون برخاسته اند، به وجود آید.

ارتباطات میان فرهنگی یعنی به اشتراک گذاری اطلاعات در بین مردم با سطوح مختلفی از آگاهی و کنترل با زمینه های فرهنگی متفاوت. این زمینه های فرهنگی متفاوت شامل هم تفاوت های فرهنگی ملی و هم فراملی است (Alwood, 1985:1,3). هدف مطالعات ارتباطات میان فرهنگی دستیابی به فهمی کلی از فرهنگها برای شناخت چالش ها و فرصت های پیش روی این فرهنگ ها است و در این میان به چگونگی عملکرد افراد در برابر این چالش ها و فرصت ها می پردازد.

3. Foreign Service Act

4. Edward Hall

5. The Silent Language

ارتباطات میان فرهنگی هنگامی ظهور می‌کند که مردمانی با فرهنگ یا پاره‌فرهنگ‌های هویتی متفاوت به برقراری ارتباط میان خود پردازند (Jandt, 1995: 408). گروه‌های قومی براساس مشخصه‌هایی همچون دین، زبان و ویژگی‌های جسمی از یکدیگر متمایز می‌شوند (Jandt, 1995: 12). هرگاه اعضای یک جمعیت، به طور آگاهانه خود را یک گروه بدانند که در سلوک با یکدیگر از یک نظام مشترک نماد، معنی و هنجار برخوردارند، دارای هویت فرهنگی مشترک هستند.

در واقع، احساس هویت ترکیبی است از همسانی‌ها و تمایزها (Jandt, 1995: 8). انواع مصادیق مشترک روابط بین‌المللی و ارتباط میان‌فرهنگی را می‌توان به صورت زیر دسته‌بندی کرد: ۱) گردشگری، ۲) مبادلات آموزشی، علمی، و همایش‌ها ۳) اقدامات دیپلماتیک، سیاسی و جاسوسی، ۴) رسانه‌ها، فرهنگ مردم و کارهای هنری، ۵) مهاجرت و پناهندگی، ۶) کارگری و کارهای حرفه‌ای، ۷) سفرها و ملاقات‌های بازرگانی و مالی، ۸) ورزش و ۹) سازمان‌های داوطلبانه (باهر، ۱۳۷۸: ۷۹ و ۸۰).

محققان ارتباطات میان فرهنگی همواره در پی کشف روابط میان زبانها و رفتارهای فرهنگی در بین فرهنگ‌ها بوده‌اند و در این میان تلاش کرده‌اند تا ارزش‌های غالب در درون فرهنگ‌های گوناگون را شناسایی کنند.

امروزه چالش‌های ارتباطات میان فرهنگی جهانی شده است. دوران بلند مدت استعمار اثرات بسیاری را - فارغ از خوبی یا بدی آنها - بر جوامع بومی به دنبال داشت. گسترش زبان انگلیسی به عنوان زبان دوم و رشد و افزایش بازارهای بین‌المللی سبب تقویت احساسات ملی‌گرایانه در دنیا شده است. از طرفی افزایش ناگهانی مهاجرت در سطح جهان چالش‌های هویتی عدیده‌ای را پیش روی دولت‌ها و ملت‌ها قرار داده است.

بنابراین در موقیت کنونی مطالعات در زمینه ارتباطات میان فرهنگی می‌تواند ابزاری برای ایجاد آگاهی از خویش‌شن خویش، به وجود آمدن درکی درست از اشتراکات و تفاوت‌های فرهنگی و در نتیجه آگاهی مشترک با دیگران شود.

زبان و هویت دو جز جدایی ناپذیر در تشکیل زیر ساخت های جوامع بشری در عرصه روابط اجتماعی و فردی است (قمری و حسین زاده. مقاله ، ۱۳۸۹ : ۱۵۳) از این رو زبان همواره نقش مهمی در ایجاد و بیان هویت داشته است که در عصر پست مدرن با افول برخی نشانه های هویت مانند نژاد ، این نقش مهم تر نیز شده است . لذا در بحث هویت که شامل هویت های قومی ، زبانی و دینی و... است پرداختن به زبان و تقسیم بندی آن به دو گونه ملی و زبان قومی نیازمند توجه است . در سایه ی همین عقاید بوده است که خود فهمی ها و هویت های قومی ، ملی ، مذهبی و زبانی شدت یافته است (الطایی ۱۳۸۲ : ۶۹)

هویت قومی، سنت فرهنگی مشترک و احساس هویتی که قوم را به عنوان گروهی فرعی از جامعه ی بزرگتر مشخص میکند و اعضای هر گروه قومی از لحاظ ویژگی های خاص فرهنگی از سایر اعضای جامعه خود را متمایز می دارد (حافظ نیا و کاویانی ۱۳۸۵ : ۲۰، ۲۱) قومیت یا گروه قومی، جمعی است در درون جامعه ی بزرگتر که دارای تبار مشترک واقعی یا خیالی، خاطراتی از گذشته مشترک و دارای تأکیدات فرهنگی بر یک یا چند عنصر نمادی (مثل زبان و مذهب) است که بر اساس آنها هویت گروه تعریف می شود (Burgess 1986 , 54). اعضای یک گروه قومی متشکل از افرادی است که خودشان را از حیث اینکه دارای تبار مشترک هستند، همانند می بینند و توسط دیگران نیز چنین در نظر گرفته میشوند (یوسفی و اصغرپور، ۱۳۸۸ : ۱۲۷)

روابط فرهنگی عمدتاً توسط نمادها و از طریق زبان برقرار می شود. بینش های آدمیان از طریق نمادها منتقل می شود و ما را قادر می سازد تا طی قرن ها یادگیری را بسط دهیم. ارتباط نمادین اعم از کلامی، غیرکلامی و یا تصویری، از طریق زبان برقرار می شود. زبان، انسان ها را قادر می سازد تا تجارب خود را در مقوله های انتزاعی (به عنوان نماد شادی یا نشانه شر) سازماندهی کند و افکاری را که در موردشان صحبت نشده، ابراز کنند. اخلاق، مذهب، فلسفه، ادبیات، علم، اقتصاد، فناوری و بخش های دیگر اعتقاد و دانش بشر همراه با توانایی یادگیری و کنترل آنها، همه به ارتباطات نمادین - به ویژه زبانی - بستگی دارند (ساموار، ۱۳۷۹ : ۹۱)

نگارندگان پس از بررسی های لازم تحقیقی در باره ارتباطات میان فرهنگی کردهای ایران با کردهای شمال عراق مشاهده نمود لیکن نزدیک ترین پژوهش صورت گرفته به موضوع مربوط به تحقیقی است که توسط محمد عبدالهی و امید قادرزاده به نگارش در آمده است (۱۳۸۸) و براساس تحقیق مذکور هویت ملی در میان کردها ضعیف بوده و هویت قومی درمیان کردهای ایران و عراق برجسته شده و از هویت های ملی و جهانی پیشی گرفته است. و گرایش به هویت های محلی و خاص گرایی های فرهنگی و اجتماعی در میان کردهای هر دو کشور قوی می باشد. و جهت گیری های شناختی و عاطفی و عملی کردها در وحله اول محصور در اجتماع قومی است.

روش تحقیق

روش پژوهش حاضر پیمایشی بوده و ابزار گردآوری اطلاعات پرسش نامه است. اعتبار ابزار پژوهش با استفاده از نظر خبرگان تایید و برای تایید پایایی از روش روش آلفای کرونباخ استفاده و مقدار ۸۲/۰ بدست آمد. جامعه آماری پژوهش ۴۰۰ نفر است. برای تحلیل داده ها از نرم افزار آماری SPSS استفاده شد.

یافته های تحقیق

مهمترین یافته های توصیفی پژوهش به شرح زیر است:

جدول ۱. اطلاعات جمعیت شناختی پرسش شوندگان ایرانی و عراقی

قومیت	مذهب	زبان	سن	تحصیلات			
مشترک	مشترک	مشترک	۱۸	بی سواد	کمترین	۷۱ ۳	۷ ۳
			۴۷	دکتری	بیشترین		
			۲۰	بی سواد	کمترین	۷۱ ۳	۷ ۳
			۵۰	لیسانس	بیشترین		

از بین پرسش شوندگان ایرانی، بیشترین سطح سواد دکتری و کمترین سطح سواد بی سواد بود و در بین پرسش شوندگان عراقی، کمترین سطح سواد، بی سواد و بیشترین سطح سواد لیسانس بود. همچنین دامنه سنی در گروه ایرانی از ۱۸ سال تا ۴۷ سال و در گروه عراقی از ۲۰ سال تا ۵۰ سال را شامل می شد. از طرفی زبان، قومیت و مذهب در هر دو گروه مشترک بود.

جدول ۲. وضعیت تاهل پرسش شوندگان

زن	مرد)؛ ۱۰۰٪
۱۱/۷ درصد	۸۸/۳ درصد	
مجرد	متاهل	۳۰٪
۲۵ درصد	۷۵ درصد	

با توجه به جدول فوق، از تعداد ۴۰۰ نفر از افراد نمونه، ۱۱/۷ درصد زن و ۸۸/۳ درصد مرد هستند. ۲۵ درصد از کل افراد مجرد و ۷۵ درصد بقیه متاهل هستند.

جدول ۳. درصد فراوانی پاسخ به هر گویه شاخص روابط میان فرهنگی

درصد فراوانی پاسخ به هر گویه شاخص روابط میان فرهنگی						
شماره سوال	نام گویه	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
۱	میزان دوستی و معاشرت خانوادگی شما با کردهای ایرانی/عراقی به چه میزان است؟	٪۰	٪۳/۳	٪۱۳/۳	٪۱۸/۳	٪۶۵
۲	تا چه اندازه اسرار زندگی خود را با دوستان ایرانی/عراقی خود مطرح می‌کنید؟	٪۰	٪۰	٪۰	٪۱۶/۷	٪۸۳/۳
۳	اگر برای شما در زندگی مشکلی پیش بیاید تا چه میزان از ایرانی‌ها/عراقی‌ها مشورت می‌گیرید؟	٪۰	٪۰	٪۳/۳	٪۱۰	٪۸۶/۷
۴	چقدر با کردهای ایرانی/عراقی صحبت و گفتگو دارید؟	٪۰	٪۳/۳	٪۱۰	٪۲۰	٪۶۶/۷
۵	تا چه میزان با کردهای ایرانی/عراقی معامله انجام می‌دهید؟	٪۰	٪۳/۳	٪۶/۷	٪۶/۷	٪۸۳/۳
۶	تا چه میزان فعالیت اقتصادی مشترک با ایرانی‌ها/عراقی‌ها دارید؟	٪۰	٪۰	٪۰	٪۶/۷	٪۹۳/۳
۷	چقدر با کردهای ایرانی/عراقی کدورت و	٪۰	٪۳/۳	٪۱۰	٪۱۰	٪۷۶/۷

					اختلاف دارید؟	
٪۱۰	٪۱۳/۳	٪۲۸/۳	٪۲۶/۷	٪۲۱/۷	میزان آشنایی شما با اداب و رسوم کردهای ایرانی/عراقی به چه میزان است؟	۸
٪۷۸/۳	٪۱/۷	٪۵	٪۱۵	٪۰	آیا تا کنون با بی‌احترامی از سوی کردهای ایرانی/عراقی مواجه شده‌اید؟	۹
٪۱۳/۳	٪۶/۷	٪۳۶/۷	٪۱۱/۷	٪۳۱/۷	تا چه میزان به کردهای ایرانی/عراقی اعتماد دارید؟	۱۰

جدول ۴. بررسی شاخص‌های توصیفی روابط میان فرهنگی

بررسی میانگین، میانه و انحراف معیار گویه‌های شاخص روابط میان فرهنگی						
شماره سوال	نام گویه	میانگین	میانه	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
۱	میزان دوستی و معاشرت خانوادگی شما با کردهای ایرانی/عراقی به چه میزان است؟	۱/۵۵	۱	۰/۸۵۲	۱	۴
۲	تا چه اندازه اسرار زندگی خود را با دوستان ایرانی/عراقی خود مطرح می‌کنید؟	۱/۱۷	۱	۰/۳۷۶	۱	۲
۳	اگر برای شما در زندگی مشکلی پیش بیاید تا چه میزان از ایرانی‌ها/عراقی‌ها مشورت می‌گیرید؟	۱/۱۷	۱	۰/۴۵۲	۱	۳
۴	چقدر با کردهای ایرانی/عراقی صحبت و	۱/۵۰	۱	۰/۸۱۳	۱	۴

۸۰ بررسی ارتباطات میان فرهنگی کردهای ایران با اکراد شمال عراق

					گفتگو دارید؟	
۴	۱	۰/۷۴۳	۱	۱/۳۰	تا چه میزان با کردهای ایرانی/عراقی معامله انجام می دهید؟	۵
۲	۱	۰/۲۵۲	۱	۱/۰۷	تا چه میزان فعالیت اقتصادی مشترک با ایرانی ها /عراقی ها دارید؟	۶
۵	۲	۰/۸۰۷	۵	۴/۶۰	چقدر با کردهای ایرانی/عراقی کدورت و اختلاف دارید؟	۷
۵	۱	۱/۲۹۸	۳	۲/۹۰	میزان آشنایی شما با اداب و رسوم کردهای ایرانی/عراقی به چه میزان است؟	۸
۵	۲	۰/۶۴۶	۵	۴/۷۰	آیا تا کنون با بی احترامی از سوی کردهای ایرانی/عراقی مواجه شده اید؟	۹
۵	۱	۱/۳۸۴	۳	۲/۶۸	تا چه میزان به کردهای ایرانی/عراقی اعتماد دارید؟	۱۰

به نظر می رسد مهمترین شناسه مشترک هویت کردی در دو سوی مرز ایران و عراق در کنار زبان مشترک ، مساله آداب و رسوم مشترک میان کردهای ایرانی و عراقی می باشد که این امر باعث ایجاد اعتماد و تقویت حس اعتماد در حد بالا در میان پرسش شوندگان شده است. پیوندهای زبانی و دینی از یکسو و مجاورت جغرافیایی و سهولت تردد از سوی دیگر باعث شده است که آداب و رسوم مشترک از عوامل اصلی پیوندهای هویتی میان کردهای ایرانی و عراقی باشد.

در خصوص کم بودن تعاملات اقتصادی بین کردهای عراقی و ایرانی می توان به عواملی هم چون غیر رسمی بودن حکومت کردستان عراق (اقلیم کردستان) ، غیر شفاف بودن فرایند ها و مناسبات اقتصادی ، تاثیر پذیری تعاملات و تبادلات اقتصادی

از معادلات سیاسی دو سوی مرز ، فقدان زیر ساخت های لازم اقتصادی در مناطق مرزی و توسعه نیافتگی مناطق کردنشین در دو سوی مرز اشاره نمود.

جدول ۵ توصیف برخی دیگر از متغیرهای تحقیق

ندارد	دارد	دوست ایرانی یا عراقی
۳۳/۳ درصد	۶۶/۷ درصد	
ندارد	دارد	فامیل ایرانی / عراقی
۷۶/۷ درصد	۲۳/۳ درصد	
ندارد	دارد	سابقه تردد
۸۰ درصد	۲۰ درصد	

جدول ۶ درصد فراوانی پاسخ به هر گویه شاخص روابط میان فرهنگی

درصد فراوانی پاسخ به هر گویه شاخص روابط میان فرهنگی					
شماره سوال	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
۱	۶۶/۷٪	۲۸/۳٪	۰٪	۰٪	۵٪
۲	۱۰٪	۶/۷٪	۸/۳٪	۳۱/۷٪	۴۳/۳٪
۳	۲۱/۷٪	۳۳/۳٪	۱۸/۳٪	۲۰٪	۶/۷٪
۴	۳۰٪	۱۶/۷٪	۲۰٪	۳۱/۷٪	۱/۷٪

۸۲ بررسی ارتباطات میان فرهنگی کردهای ایران با اکراد شمال عراق

					عراقی می‌توانند در کنار هم با صلح و آرامش زندگی کنند.	
٪۳۶/۷	٪۲۰	٪۱۶/۷	٪۱۰	٪۱۶/۷	تفکر در مورد خود به عنوان عضوی از گروه قومی، در شناسایی و تعیین هویت اهمیت ندارد	۹
٪۱۶/۷	٪۱۳/۳	٪۱۶/۷	٪۲۰	٪۳۳/۳	چیزهایی را دوست دارم که من را عضوی از گروه قومی خود می‌کند و از افراد دیگر گروه‌های قومی جدا می‌سازد.	۱۰
٪۱/۷	٪۵	٪۲۵	٪۳۰	٪۳۸/۳	دید مثبتی به همه کردها دارم.	۱۲

جدول ۷ بررسی میانگین، میانه و انحراف معیار گویه‌های شاخص روابط میان فرهنگی

بررسی میانگین، میانه و انحراف معیار گویه‌های شاخص روابط میان فرهنگی						
شماره سوال	نام گویه	میانگین	میانه	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
۱	من به کرد بودنم افتخار می‌کنم.	۴/۵۲	۵	۰/۹۳۰	۱	۵
۲	گاهی احساس می‌کنم از کردهای ایرانی/عراقی متنفرم.	۳/۹۲	۴	۱/۳۰۶	۱	۵
۳	فرهنگ ما کردهای ایرانی/عراقی با فرهنگ و شیوه زندگی	۲/۵۷	۲	۱/۲۲	۱	۵

					کردهای عراقی / ایرانی کاملاً متفاوت است	
۵	۱	۱/۲۶	۳	۳/۴۲	کردهای ایرانی با کردهای عراقی می‌توانند در کنار هم با صلح و آرامش زندگی کنند.	۴
۵	۱	۱/۴۹	۴	۳/۵۰	تفکر در مورد خود به عنوان عضوی از گروه قومی، در شناسایی و تعیین هویت اهمیت ندارد	۹
۵	۱	۱/۴۸	۴	۳/۴۰	چیزهایی را دوست دارم که من را عضوی از گروه قومی خود می‌کند و از افراد دیگر گروه‌های قومی جدا می‌سازد.	۱۰
۵	۱	۱	۴	۳/۹۸	دید مثبتی به گروه قومی خود دارم.	۱۲

عواملی هم چون ، گسترش کانال‌ها و شبکه‌های تلویزیون‌های ماهواره‌ای کرد زبان، شبکه‌های اجتماعی و شکل‌گیری حکومت منطقه‌ای کردستان عراق (اقلیم کردستان) و ... باعث شده که مرمان کرد در وهله اول خودشان را با هویت قومی (کرد بودن) معرفی نموده و به آن در حد بالایی افتخار کنند به گونه‌ایی که در میان پرسش شوندگان هویت قومی و افتخار به کرد بودن از شدت و برجستگی بالایی برخوردار است و هویت قومی در صدر ترجیحات آنان جای گرفته است.

نتیجه‌گیری

با عنایت به این که یکی از مهم‌ترین مولفه‌ها در ارتباطات میان فرهنگی زبان است. به گونه‌ای که برخی تمایز انسان را در ناطق بودن وی می‌دانند و از همین نقطه است که اجتماعات انسانی شکل می‌گیرد و ارتباطات بین انسان‌ها آغاز می‌شود، از این رو توانایی برقراری ارتباط از طریق زبان، همه‌ی جنبه‌های فرهنگ از خویشاوندی، سیاست، مذهب و زندگی خانوادگی گرفته تا علم و تکنولوژی را تحت تاثیر قرار می‌دهد (ثلاثی: ۱۳۷۵) و به همین لحاظ زبان در توانایی ما برای سازگاری سریع و موثر با مقتضیات جدید، نقش تعیین‌کننده‌ای دارد و چون زبان اکراد ایرانی با کردهای شمال عراق یکسان و مشترک می‌باشد می‌توان نتیجه‌گیری نمود که یکی از عوامل مهم در ارتباط بین فرهنگی این دو گروه زبان کردی است.

با توجه به اینکه دو گروه مورد تحقیق دارای زبان یکسان، قومیت و مذهب مشترک هستند و یافته‌های تحقیق نیز نشان می‌دهند دارای هویت قومی مشترک می‌باشند و این امر از عوامل موثر در ارتباطات میان فرهنگی آنان می‌باشد و با توجه به اینکه در بین هر دو گروه دیدگاه مثبتی به گروه قومی کرد وجود دارد و نتایج تحقیق نشان می‌دهد که اکثر افراد نسبت به گروه قومی خود دید مثبتی داشته و چیزهایی را دوست دارند که آنان را به عنوان یک کرد معرفی می‌نماید و اکثر پرسش‌شوندگان معتقد بوده‌اند که کردهای ایرانی می‌توانند با کردهای عراقی در کنار هم با صلح و آرامش زندگی کنند، این عوامل نشان‌دهنده این است ارتباطات میان فرهنگی بین دو گروه از لحاظ کمی و کیفی قابل‌گسترش بوده و از اشتراکات موجود می‌توان در این راستا بهره‌گرفت.

به نظر می‌آید روابط بین فرهنگی دو گروه مورد مطالعه همچنان گسترده خواهد بود و رسانه‌های جدید به ویژه تلویزیون‌های ماهواره‌ای کرد زبان و فضای مجازی این ارتباط را تقویت نموده‌اند و موانع سیاسی هم نمی‌تواند تاثیری منفی بر روی آن بگذارد و نباید با دید امنیتی به این پدیده نگاه شود و در صورت عدم ساماندهی این روابط می‌تواند پیامدهای منفی سیاسی و امنیتی برای کشور داشته باشد لذا پیشنهاد

می‌شود به دلیل وجود پیوندهای فرهنگی مشترک بین کردهای کشور با کردهای شمال عراق، ظرفیت‌سازی و توانمندسازی نهاد‌های فرهنگی، رسانه‌ای و آموزش عالی کشور برای جذب نخبگان فرهنگی کردستان عراق و استفاده از گرایش مثبت کردهای عراقی، مدنظر مسولان کشور قرار گرفته و برنامه‌ریزی لازم جهت استفاده از اشتراکات موجود و تعاملات فرهنگی با کردستان عراق در دستور کار قرار بگیرد.

منابع

- ادوارد هال ۱۳۹۰ زبان خاموش ترجمه علی نمازیان انتشارات دانشگاه شهید بهشتی
- الطایی، علی. ۱۳۸۲ بحران هویت قومی در ایران - نشر شادگان. چاپ دوم
- باهنر، ناصر، فصلنامه رادیو و تلویزیون، ۱۳۷۸، پیش شماره ۲، ص ۷۹ و ۸۰.
- حافظ نیا، محمدرضا و کاویانی. ۱۳۸۵. نقش هویت قومی در همبستگی ملی. مجله ی پژوهشی دانشگاه اصفهان (علوم انسانی)، جلد بیستم، شماره ی ۱.
- ساموار، لاری، ریچارد پورتر و لیزا استفانی. ۱۳۷۹. ارتباط بین فرهنگها، مترجمان: غلامرضا کیانی و سید اکبر میرحسینی، تهران: مرکز بازشناسی اسلام و ایران.
- دانیال بیتس و فرد پلاگ. ۱۳۷۵. انسان شناسی فرهنگی. ترجمه محسن ثلاثی. نشر انتشارات علمی. چاپ اول.
- عبدالهی محمد، قادرزاده امید، ۱۳۸۸، مقاله، هویت جمعی غالب کردها در کشورهای ایران و عراق، نامه علوم اجتماعی - ۱۳۸۸ - دوره: ۱۷ - شماره: ۳۶ - صفحه: ۱ - ۲۵
- قمری محمد رضا و حسین زاده محمد. ۱۳۸۹. مقاله، نقش زبان در هویت ملی. دو فصل نامه پژوهش زبان پژوهی دانشگاه الزهرا. سال ۲ شماره ۳.
- یوسفی، علی و اصغرپور. (۱۳۸۸). قوم مداری و اثر آن بر روابط بین قومی در ایران. دانشنامه ی علوم اجتماعی، دوره ی ۱، شماره ی ۱.
- Alwood, Jens. (1985). Intercultural communication. pages 1 and 3
- Burgess, Robert G., ed. Key Variables in Social Investigation. London Routledge, 1986.
- Jandt, Fred E. (1995) Intercultural Communication. An Introduction London: Sage
- Olson, R. (1989) The Emergency of Kurdish Nationalism, and the Sheikh Said Rebellion, University of Texas, Austin.